

UDK:371.1

Nazokatxon YUSUPOVA,
Qo'qon davlat pedagogika instituti dotsenti, (PhD)
E-mail nazokatxoniyusupova62@gmail.com

QDPI dotsenti, PhD M. Isabayeva taqrizi asosida

PREPARING FUTURE TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY ON THE BASIS OF AN INTEGRATIVE APPROACH

Annotation

In the article, as one of the directions of preparing higher education students for professional activities based on an integrative approach, the problems of fully demonstrating their individual creative activity, introducing their intellectual potential, focusing the stock of knowledge, skills and abilities acquired during the study on the solution of integrative issues occupies a special place. The successful solution of these tasks requires the restructuring of the higher pedagogical education system, clarification of its goals and objectives.

Key words. Improvement of the mechanisms of preparation of future teachers for professional activities on the basis of an integrative approach in the teaching process, expansion of the composition of psychological-pedagogical, methodical, pedagogical conditions by means of a reflexive approach, inter-systemic and conceptual-methodological functions on the basis of systematization of integrative directions on the basis of a synergistic approach.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА

Аннотация

В статье как одно из направлений подготовки студентов вузов к профессиональной деятельности на основе интегративного подхода рассматриваются проблемы полноценного проявления их индивидуальной творческой активности, реализации их интеллектуального потенциала, концентрации запаса знаний, умений и навыков, приобретенных в ходе обучения. Особое место занимает исследование по решению интегративных вопросов. Успешное решение этих задач требует реструктуризации системы высшего педагогического образования, уточнения ее целей и задач.

Ключевые слова. Совершенствование механизмов подготовки будущих учителей к профессиональной деятельности на основе интегративного подхода в учебном процессе, расширение состава психолого-педагогических, методических, педагогических условий средствами рефлексивного подхода, межсистемного и понятийного подхода. методологические функции на основе систематизации интегративных направлений на основе синергетического подхода.

INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH

Annatosiya

Maqolada oliy ta'lim talabalarini integrativ yondashuv asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash yo'nalishlaridan biri sifatida ularning individual ijodiy faoliyatini to'laroq namoyish qilish, intellektual salohiyatini joriy qilish, o'qish jarayonida egallagan bilim, ko'nikma va malakalar zahirasini integratsion masalalar yechimiga qaratish muammolari alohida o'rin egallaydi. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish oliy pedagogik ta'lim tizimini qayta qurishni, maqsad va vazifalarini aniqlashtirishni.

Kalit so'zlar. Ta'limda o'qitish jarayonida integratsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlash mexanizmlarini takomillashtirish psixologik pedagogik, metodik, pedagogik shart-sharoitlari tarkibi reflektiv yondashuv vositasida tizimlararo va kontseptual-metodologik funktsiyalari sinergetik yondashuv bo'yicha integratsion yo'nalishlarni tizimlashtirish asosida kengaytirilish.

Kirish Jahon oliy ta'lim tizimida mutaxassislarni pedagog kadrlarni integrativ yondashuv asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash yo'nalishlaridan biri sifatida ularning individual ijodiy faoliyatini to'laroq namoyish qilish, intellektual salohiyatini joriy qilish, o'qish jarayonida egallagan bilim, ko'nikma va malakalar zahirasini integratsion masalalar yechimiga qaratish muammolari alohida o'rin egallaydi. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish oliy pedagogik ta'lim tizimini qayta qurishni, maqsad va vazifalarini aniqlashtirishni, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash mazmunini umumiy o'rta ta'lim maktablari integratsion tizimining yangi talablariga muvofiq ravishda takomillashtirib borishni takomillashtirish

Hozirgi kunda o'qitishning an'anaviy yondashuvlari o'rmini shaxsga yo'naltirilgan innovatsion yondashuvlar egallamoqda. Shu nuqtai nazardan, pedagogika oliy ta'lim muassasalari bo'lajak o'qituvchilarining egallagan bilimi,

ko'nikma va malakalarini muntazam nazorat qilish hamda matematik tafakkurini takomillashtirish, ularda intellektual salohiyatning muntazam rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratish, o'quv-tarbiya jarayonida innovatsion texnologiyalardan doimiy foydalanish orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish vazifalari dolzarblik kasb etmoqda.

Pedagogika ta'lim dargohlarida darslarda talabalarni qurollangan, dunyoqarashi keng, pedagogika, psixologiya va fanlarni o'qitish metodikasini chuqur o'zlashtirgan, zamonaviy texnologiyalardan xabardor shaxs bo'lishi kerak. Bu esa, ta'lim jarayoni juda asosiy jarayondir. Hozirgi kunda darslarni zamon texnologiyalar asosida tashkil etish, ya'ni uzluksiz ta'lim sohasiga bog'liqligini ta'minlash talabalardan katta mas'uliyat, bilim, mahoratni talab etadi. Oliy ta'lim tizimidagi barcha yo'nalishlarda matematika darslari o'qitilishi va ko'p fanlar uchun matematika fani asosiy, poydevor hisoblanadi. Shuning uchun matematika fanini

o'qitilishini eng zamonaviy talablar darajasiga chiqish zamon talabidir. Kelajagimiz uchun matematika va biologiya hamda boshqa fanlar uchun kerakli tushunchalardir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7-maydagi "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-4708-sonli Qarorining qabul qilinishi fikrimizning yaqqol isbotidir. Qarorda Matematika fani o'quv-metodik dasturi mazmun va mohiyatini sohalarga moslashtirish, matematika fani bo'yicha o'quv adabiyotlari (darsliklar)ni turli dasturlar va umumiy metodologik asosda hamda zamonaviy axborot texnologiyalari vositalari yordamida tushuntiruvchi real misollar, grafik materiallar asosida tayyorlash hamda matematik ta'limda fanlararo integratsiyani ta'minlash masalalari ham asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri etib belgilangan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Talim tizimida bo'lajak o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash hamda ularning matematik tayyorgarligini takomillashtirishga oid tadqiqotlar respublikamiz olimlari B.S.Abdullaeva, M.E.Jumayev, R.Ibragimov, R.A.Mavlonova, D.I.Yunusova va boshqalar tomonidan amalga oshirilgan. Kompetensiyaviy yondashuv bo'yicha B.N.Alimov, Y.M.Asadov, R.Fayzullaev, N.A.Muslimov, M.M.Vahobov ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirgan.

Respublikamizda fanlararo aloqadorlik asosida matematika fanini rivojlantirishga xissasini qo'shgan olimlar o'rta maktablarida boshlangich sinf o'quvchilari kasb hunar kollejlarda o'qituvchilarga oliy ta'lim muassalarida bo'lajak o'qituvchilarga fanlararo aloqadorlikda o'qitishni boshlangich sinf o'quvchilarida bilish faoliyatini shakllantirishda, kasb hunar kollejlarda fanlararo o'qitishni rivojlantirishga va oliy ta'limda bo'lajak matematika o'qituvchilarini inovatsion faoliyatga tayyorlashda ilmiy ishlar olib borishgan

Matematika fanini rivojlantirishning turli jihatlarini takomillashtirishga doir ilmiy izlanishlar olib borgan MDH mamlakatlari olimlari R.A.Ataxanov, A.N.Kolmogorov, O.V.Tarasova, L.M.Fridman, kabilar olib borgan. Fanlararo aloqadorlikda asosida o'qitishni umumiy o'rta ta'lim va oliy ta'limda matematika fanini integratsion yondashuv asosida o'qitishda ilmiy ishlar olib borilgan.

Rivojlangan xorijiy davlatlarda Bo'lajak o'qituvchilarining matematik tafakkurlarini takomillashtirishning samarali metodlari va texnologiyalari O.Behling, P.D.Mitchell, S.K.Reed, J.Piaget, K.H.Silber, R.J.Sternberg, J.Wundhamn kabi xorijlik olimlarning tadqiqot ishlarida o'z aksini topgan. Talabalarning kasbiy kompetensiyalari va ko'nikma-malakalarini rivojlantirish bo'yicha Françoise Delamare Le Deist, Winterton Jonathan, C.David Mortensen, Stein Braten, Keith Oatley, Antony Mansteadlar tomonidan yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Keyingi yillarda mamlakatimiz ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Chunki, yurtimiz istiqbolini kadrlar belgilab beradi. Yangicha fikrlovchi, integratsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga olib kelishga qodir kadrlarni tayyorlash masalalari mamlakatimizni rivojlantirishning Harakatlar strategiyasi yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti mamlakatimiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, ta'limning yangi, zamonaviy usullarini, jumladan, pedagogik va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni joriy etish sohasidagi ishlar ahvolini tanqidiy tahlil qilish zaruratini ta'kidladi: «Yana bir muammoni hal etish o'ta muhim hisoblanadi: bu pedagoglar va professor-o'qituvchilar tarkibining professional darajasi, ularning maxsus bilimlaridir. Bu borada ta'lim olish, ma'naviy-ma'rifiy kamolot masalalari va haqiqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonlariga faol ko'mak beradigan muhitni yaratish zarur». Natijada

mamlakatimiz ta'lim tizimi jahon andozasi asosida yanada takomillashadi, kadrlar sifati raqobatbardoshlik muhitiga tezkor moslashadi. Bugungi kunda davlat ijtimoiy buyurtmasi pedagogik oliy ta'lim muassasalari o'quv-tarbiya jarayoniga o'qitishning natijaviyligini ta'minlovchi pedagogik integratsion yondashuv asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash g'oyalarini joriy qilish bilan bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik integratsion faoliyatdek kasbiy funksiyasini bajarishning amaldagi tayyorgarlik darajasi o'rtasida ma'lum ziddiyatlarlarning mavjudligi tadqiqot mavzusini bajarish zaruratini vujudga keltiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni, 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909-son «Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son «Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarorlari hamda mazkur sohaga taalluqli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga ushbu dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni, 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909-son «Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son «Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarorlari hamda mazkur sohaga taalluqli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Mavzuning mazmuni, uni o'rganishdan maqsad va auditoriyadagi asosan kechagi yuqori sinf o'quvchilari ekanligi, maktab o'quv fanlari, maktab hayoti tajribasi bilan izchillikka rioya qilish zarurligini taqozo etadi. O'quv yilining eng boshida, bu yerda, oliy tahlil muassasidagi o'quv fanlari bilan bog'lanish juda cheklangan.

Tahlil va natijalar. Tahlillar natijasidan ma'lumki, uzluksiz ta'limning barcha sohalarida matematika fanining fanlararo aloqadorlik asosida o'qitishni mazmuni, maqsad va vazifalari bo'yicha ko'plab ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan. Ushbu zamonaviy yondashuvga asoslangan ta'lim texnologiyalari matematika fanini o'qitishda talabalarni fanlar orasidagi aloqa ta'lim mazmunida o'quv bilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi va mazkur tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

Integratsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlash mexanizmlarini takomillashtirish psixologik pedagogik, metodik, pedagogik shart-sharoitlari tarkibi refleksiv yondashuv vositasida tizimlararo va kontseptual-metodologik funksiyalari sinergetik yondashuv bo'yicha integratsion yo'nalishlarni tizimlashtirish asosida kengaytirilish yo'llarini amalga oshirish iborat. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga pedagogik-psixologik imkoniyatlarini tahlil etish, faktik, tushunchaviy, nazariy, falsafiy integratsion yondashuv asosida tarmoq, kurs, mavzular va mashg'ulotlarni rejalashtirish darajasini umumiy kommunikativ qadriyatlar, shaxslararo muloqotni amalga oshirish, kasbiy ideal darajasi, kasbiy muloqot, muammoli yondashuvlar bilan uzviy aloqadorligini ta'minlash orqali takomillashtirilishi, oliy ta'limdagi bo'lajak o'qituvchilarining integratsion yondashuv asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashni imkoniyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan oliy ta'limda yo'nalishlar uchun talabalarga «Oliy Matematika» darsligi yaratilgan va amaliyotga joriy qilinishi, integratsion yondashuv asosida

bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatini rivojlantirish modeli kontseptual, maqsadli, mazmunli yondashuvlar vositasida ijodiy faoliyat usullarini o'zaro integratsiyalash o'quv motivlarini kuchaytirish, motivatsiya, kognitiv, faoliyat va natijalarni baholash asosida takomillashtirilishdan iborat.

Xulosa va takliflar. Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasi asosida olib borilgan tasdiqlov pedagogik sinov ishlari tasdiqlamoqdaki, birinchidan, o'quv ijodiy tayyorgarlik darsdagi faoliyatini ko'rsatuvchi sifatlaridan biri bo'lib, ta'lim jarayonida egallangan ijodiy bilim, malaka va ko'nikmalar, ijodiy tafakkur uning komponentlaridir.

Integrativ yondashuv asosida o'qitish ta'limda bo'lajak o'qituvchilarning o'quv ijodiy tayyorlash nazariyasi va

amaliyotining hozirgi holatini o'rganish, zamonaviy va axborot pedagogik amaliyotda o'qituvchilarning ijodiy ish faoliyatida o'quv ijodiy tayyorgarlikning o'rni va ahamiyatini aniqlash, o'qituvchilar egallashi lozim bo'lgan badiiy bilim, malaka va ko'nikmalarining zamonaviy mazmunini aniqlash, integrative yondashuv asosida ta'limda mulohaza mavzusini interaktiv usullarni qo'llash va uning samaradorligini pedagogik tajriba-sinov ishlari vositasida aniqlash.

Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasi talabalarining matematika fani o'qitishda talabalarida kasbiy pedagogik faoliyatni rivojlantirish texnologiyalari bo'yicha mustaqil o'quv faoliyatini tashkil qilish jarayoni olib borildi.

ADABIYOTLAR

1. Akhmedov, B. A., Askarova, M. R., Xudayqulova, F. B., Tojiboeva, G. R., Artikova, N. S., Urinova, N. S., ... & Omonova, S. M. (2022). Pedagogical science education management in teaching science of pedagogical sciences. *Uzbek Scholar Journal*, 10, 529-537.
2. B.S.Abdullaeva B.S. Fanlararo aloqadorlikni metodologik-didaktik asoslari (ijtimoiy-gumanitar yo'nalishdagi akademik letseylarda matematika o'qitish misolida
3. S.Alixonov S. Matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2011.
4. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari.: Avtoref. ... dis. ped. fan. dok. – Toshkent, 2007. – 45 b.
5. A.A.Salomov A.A. Matematikaning fanlararo aloqadorlik funktsiyasi asosida yuqori sinf o'quvchilarining ko'nikma va malakalarini rivojlantirish: Dis. ... ped.fan.nom. – Toshkent, 1998. – 182
6. Rahimov B.X. Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyat munosabatlarining shakllanishi: Dis. ... ped. fan. nom. – Toshkent, 2005. –161 b.
7. Yusupova, N. V. (2022). Theoretical and methodological bases of interdisciplinary relations of the natural mathematical cycle in preparation of a future teacher in a pedagogical university. *International journal of innovations in engineering research and technology*, 9(11), 306-309.
8. Yusupova, N. V. (2020). Talabalarining o'rta umumta'lim maktablarda fanlararo bog'lanishlarni amalga oshirish bo'yicha asosiy bilim va malakalari. *TDPU Ilmiy Axborotnomasi*, 20(2), 105-108.